

CONSCIÈNCIA INDIVIDUAL, CONSCIÈNCIA NACIONAL I CONSCIÈNCIA CÒSMICA

(Desenes jornades del CIEMEN a Cuixà (Conflent), l'agost de 1985, sobre: «Moviments Alternatius i Alliberament Nacional». Millorada i esmenada amb les aportacions del públic i la intervenció de Lluís Racionero).

1. UNA LÒGICA DE SÍ CONTRADICCIÓ.

1.1. Al meu judici, el principi més revolucionari que calgui expandir en el nostre temps és el principi de «sí-contradicció». Des de fa més de 2.000 anys els occidentals hem estat educats en el principi de «no-contradicció». «Si una cosa és veritat la seva contrària és falsa». Acusem les persones que s'han contradit en el seu discurs i les considerem incoherents.

1.2. Sovint s'ignora que l'origen del «principi de no-contradicció» neix amb l'aparició dels primers grans imperialismes en el proper orient. «Tothom haurà de pensar, sentir i obrar com el gran emperador». Els contradictoris, l'oposició, són perseguits, torturats, expulsats, matats. Cal obtenir que la piràmide gegantina de l'imperialisme, des de la cúspide fins a la base, sigui coherent.

1.3. És cert que l'acceptació indiscriminada de les contradiccions porta els pensaments, els sentiments i les actuacions al caos més estèril. És un argument fort en contra del principi de «sí-contradicció».

1.4. Tanmateix l'univers està plagat de forces i d'estructures de signe contrari, unes destructives i caòtiques, i d'altres constructives i còsmiques. Tot allò que és creador en l'univers, ben analitzat, s'avera com a compost de contradiccions dinàmiques que generen equilibris també dinàmics de contradictoris, des de l'electró i el protó en l'àtom fins a l'economia i l'ecologia en la societat.

1.5. El principi de sí-contradicció diu que l'afirmació d'una cosa comporta l'afirmació de la seva contradictòria, que li pot fer la guerra si no és acceptada o que pot completar-la dinàmicament si n'és.

2. CIÈNCIA I CONSCIÈNCIA.

2.1. Dues realitats contradictòries. Podem fer, doncs, el primer exercici del principi de «sí-contradicció». Si hem de parlar de la consciència cal distingir-la de la ciència.

2.2. «Scientia» vol dir «tall». D'ací surt la paraula «e-scissió», que vol dir «esqueixada». La ciència esqueixa la realitat en trossos petits. Fa feina d'anàlisi, de dissecció. Trosseja la realitat en «fenòmens». De la ciència se'n deriva la tècnica que crea procediments molt específics per a funcions molt específiques.

2.3. La «con-ciència» refà, reuneix, sintetitza tot allò que la ciència ha trossejat. Això «a posteriori». Però la consciència és prèvia a la ciència en el temps. L'home inicia el seu camí històric des de la seva consciència global, des de la seva ànima i des de l'ànima global del cosmos. L'home primitiu des de fa milions d'anys és animista. La dimensió científica s'inicia tímidament fa només algunes desenes de mils d'anys sota els conceptes de «conjunt» (analogies, col·leccions, diagrames o esquemes, sèries) d'«aritmètica» (unitat, número, operacions), de «mètrica» (aplicació de l'aritmètica al mercat, al temps, a l'espai, al pes...) i finalment de «lògica abstracta» (sil·logismes, àlgebra...), i d'«experimentació» (observació, comprovació amb estris cada cop més afinats).

2.4.0. Vull explicar ací un concepte modern, que té arrels i ressonàncies en les savieses antigues, el concepte d'espai hòlic. «Holos» en grec vol dir total. «Catòlic» «Cata-holòs» vol dir «en marxa cap a la totalitat». En llatí els equivalents són «salus» (salut), «salvus» (salvat), «solidus». En el sentit més primitiu, la paraula «salus» volia dir harmonia del conjunt del cos. De «solidus» en sortí «solidari», d'on s'ha derivat «solidaritat», que implica la mateixa idea de totalitat ben conjuntada que l'equivalent grec.

2.4.1. L'espai clàssic és l'espai físic, en el qual cada part es juxtaposa a les altres parts i les exclou. És un immens aglomerat de cèl·lules, de compartiments estrangers els uns als altres. En l'espai hòlic cada part posseeix en ella mateixa una representació operativa i vivent de les altres parts del mateix espai. Com en el cos humà, cada cèl·lula a més de les seves pròpies funcions posseeix el codi genètic amb el programa de tot el cos. El premi Nobel de biologia, Alexis Carrel, demostrà que una cèl·lula trasplantada de lloc i de funció es readapta i usa la corresponent part de programa general, diferent de la que feia servir abans. El cos sencer és, doncs, un espai hòlic. Ja voldríem que totes les cèl·lules d'un cos social disposessin del programa conjunt social (les lleis constitucionals) viu, assumit i operatiu.

En les medicines alternatives es parla de què en el peu hi ha representat tot el cos i que des d'ell es pot curar tot el cos. La mateixa cosa es pot dir de l'orella o de l'iris de l'ull. I el nostre cervell, té la representació operativa i vivent no solament del nostre cos sinó també en bona i creixent part, de l'univers sencer.

2.5. Comunicació.

La ciència treballa amb espais físics. La consciència treballa amb espais hòlics. Els espais físics es comuniquen per contacte físic o per transmissió física que acaba en contacte: llum, so, olor, gust, tacte.

Àdhuc els conceptes de la nostra consciència acostumem a transmetre'ls per paraules i signes físics i el científisme creu que és l'única forma de transmissió. La transmissió entre consciències és misteriosa, inefable, en sentit físic estricte. Els antics parlen d'endevinació, telepatia, telequinesi, suggestió, clarividència, etc. Avui els científics no científistes parlen d'ones «psi», d'ones «negres», etc. Els espais de consciència estan inclosos els uns dins dels altres, tot formant jerarquies no abstractes cada cop més globalitzadores: consciència individual, de grup, nació, humana, animal, vegetal, mineral...

En estar les consciències més restringides dins de les més generals, la comunicació es fa per dins, des de dins i les del mateix rang es comuniquen entre elles a través de les més generals i generatives que les engloben.

2.6. A nivell individual hi ha una ciència del cos individual i una consciència «hòlica» de l'esperit individual. A nivell col·lectiu hi ha unes condicions objectives: estructures, xarxa de signes, institucions col·lectives, i unes de subjectives: esperit, voluntat, llibertat, saviesa col·lectives: un «foedus» pràctic amb les condicions estructurals del pacte (per escrit, o, com els anglesos, de paraula o costum) i una «fides» espiritual amb la confiança entre les unitats pactants. Si no hi ha confiança el pacte és paper mullat.

A nivell còsmic: hi ha una taxonomia o classificació científica universal des de l'electró a l'estructura social o ecològica més complexes, i una jerarquia d'ànimes que ja he esmentat més amunt.

3. CONSCIÈNCIA INDIVIDUAL.

3.0. És una novetat humana realment tardana històricament. Existia potencialment en l'origen de l'home perquè cada individu humà disposa d'un cos ben definit des del «part» o de la partició del cordó umbilical. Però el cervell de l'home primitiu estava ocupat gairebé del tot per consideracions col·lectives i còsmiques. Pràcticament no hi havia lloc per als pensaments individuals.

3.1. Història.

David no és un individu. És el símbol del col·lectiu israelita. Quan peca ell, és castigat tot Israel amb una pesta. Molt més tard, Ezequiel introdueix la noció de pecat individual. El cristianisme individualitza la vocació, l'amor. L'hel·lenisme veu l'individu com una concreció temporal del Destí global, finalment absorbida per Ell. Encara l'home és una careta, còmica o tràgica, «persona» del destí. El dret romà institueix la responsabilitat individual. «Persona» ja no és una careta sinó un subjecte emancipat de la col·lectivitat. Després del parèntesi regressiu de l'Edat Mitjana, el liberalisme, la revolució francesa, la democràcia, els drets de la persona humana (individual), la majoria d'edat, el vot de la dona, etc., afermen definitivament la realitat individual humana. El cervell de cada individu és ocupat principalment per consideracions de tipus individual. Neix l'individualisme liberal, la disgregació, l'atomització, la massificació.

3.2. Un tema a part és l'anarquisme. Sovint l'anarquista superficial creu que l'anarquisme és «fer allò que cadascú vulgui». És una lamentable confusió. Aquesta frase no descriu l'anarquisme sinó el liberalisme (el seu contrari). La definició de llibertat del liberalisme és: «fes el que vulguis mentre respectis que els altres també ho puguin fer». Paradoxalment això mena a la definició de presó: «allò que vol el pròxim que l'envolta és una paret que et tanca per dalt, per baix, per davant, per darrere, per la dreta i per l'esquerra com una cel·la hòlica de presó». I l'home que té aspiracions globalitzadores segons la seva consciència pateix i el seu esperit decandeix angoixat en la «llibertat» del liberalisme. La llibertat llibertària diu: «fes el que vulguis però pactant lliurement amb tots els qui t'envolten, quan més enllà millor, per col·laborar amb ells». Per això l'anarquisme autèntic és comunitari, comuner o comunal, no individualista.

3.3. Però la consciència individual, nascuda tard, és irrenunciable i irreversible. L'home no voldrà renunciar a ell («el zero») en ares de la col·lectivitat (l'«infinit» d'Artur Koestler). Les esquerres socialistes que col·lectivitzaven, tot condemnant la consciència individual com una creació burgesa, s'equivoquen. Caldrà fer la síntesi dels dos contradictoris. Caldrà aconseguir la retallada lliure i responsabilitzada de part de la individualitat en servei de la col·lectivitat i viceversa.

3.4. Com que se n'ha parlat molt de la ciència de l'individu, parlem una mica de la consciència individual. La paraula ànima està molt desprestigiada però és exacta. És la força interior la que anima el nostre cos o estructura física. L'ànima, l'esperit, no es veu, no se sap on és. És a tot arreu i enlloc a l'hora. El científisme «no contradictori» tendeix a eliminar-la. Ramon i Cajal deia: «He analitzat les neurones del cervell i no he vist l'ànima enlloc». El cel tampoc ha estat vist pels satèl·lits artificials. Però

mai tampoc els científics no han vist la força física i bé que la posen en llurs fórmules, bé que l'estudien i la mesuren ni que sigui indirectament. Els científics més moderns no deterministes accepten àdhuc que els electrons tenen consciència.

3.5. El sentiment, l'emoció, la intuïció, la inspiració i l'experiència mística són les manifestacions directes de la consciència individual. Es tracta de les experiències interiors («imperiències») no reductibles o només parcialment reductibles al control dels sentits o de la motricitat.

3.6. Els estats superiors de consciència o estats místics són avui dia acceptats per científics no creients: generen més visió, més captació, més saviesa, més felicitat, més força i heroïcitat, que la normal dels individus més fixats a l'estructura del seu cos i del món.

4. LA CONSCIÈNCIA NACIONAL.

4.1. L'energia que pressiona en vista al «naixement» de totes les coses, i en especial, dels éssers vivents és una energia natural o nacional (nacional) en sentit amplíssim. Ve de «GNAT» i es perdé la «G»: «cunyat» és qui entra en la companyia de la família, amb els «Gnati» (amb els nascuts dins la família) tot i que ell no hi ha nascut. La «G» indoeuropea és arrel que indica «terra» («gea» en grec). «Gnatio» (o «nació») vol dir «naixement damunt la terra». Està provat experimentalment que les plantes i els animals i, també l'home, s'agrupen espontàniament i s'expandeixen tot formant col·lectius de parentiu. Les nacions dels vegetals, dels animals i dels homes són col·lectius de parentiu amb adherents («cunyats») sobrevinguts, equiparats als parents, si volen emprar el mot «nació» en sentit precís. És tracta de col·lectius, muntats per la naturalesa, per a la defensa de la supervivència de l'espècie (sexe) i de l'individu (nutrició). Són grups sexual-nutricis. Acumulen en milions d'anys riqueses de conducta, en forma de reflexos condicionats apresos: patrimoni instintiu i patrimoni conductual.

4.2. Herència.

En les comunitats humanes els creuaments genètics han estat tan intensos que no es poden distingir les nacions humanes per criteris de diferenciació genètica si no és d'una faisó molt grollera. Els racismes no tenen base científica: si un negre de l'Àfrica difereix d'un blanc d'Europa pel color de la pell pot diferir molt més amb un altre negre de l'Àfrica, ni que sigui veí per moltes altres diferències (per exemple, per la composició de la sang).

4.3. Conductes.

Les balenes primíperes no saben instintivament que el seu fillet nouat no pot respirar sota l'aigua. Si, doncs, donen a llum soles, se'ls ofega el fill. Les balenes experimentades, si hi són, puguen els fills de la primípara a superfície i ella ho aprèn.

4.4. Costums.

És propi del nivell humà el «costum». És fet d'adquisicions de la lliure, creadora i responsable capacitat inventiva de la consciència humana. Si «costum» es diu «ethos» en grec (ètica) i nació es diu «genos», la nació de costums serà la «ethos-genos» o «ètnia». La nació a l'altura humana es transforma en ètnia: grup sexual-nutrici original, carregat de costums. Cal, doncs, distingir entre: instint genètic, conducta condicionada i costum creatiu.

4.5. El procés de desenvolupament, natural o nacional, que segueixen les ètnies o nacionalitats diferenciades per parentiu, conducta i costums, expressat en termes actuals, amb referències ancestrals, és com segueix, tot i que tant poden mancar com afegir-se graons intermedis als que aquí s'esmenten.

4.5.1. Comunitat de convivència o grup sexual nutrici elemental reunit per amor i supervivència: home (s)-dona (es), fills, avis... Se'n sol dir «família» desafortunadament, perquè se significa que la mare i els fills són «famuli», esclaus del pare. De les convivències l'ús català antic en deia «focs», llars. És l'ètnia elemental, molt atacada en el si de les grans ciutats de l'era industrial per intrusions socials (econòmiques, laborals, de cultura i de l'oci) i per l'individualisme regnant. Tanmateix té sentit de llibertat que els adults que ho vulguin puguin viure sols.

4.5.2. Comunitat de veïnatge o barri o «família» gran, «clan» o «gens»: federació lliure, estable i consolidada històricament, de comunitats de convivència (i d'individus que viuen sols). Hi cap que alguna comunitat o algun individu vulguin viure no federats en el veïnatge. «Vicusus» (veí) és l'habitant d'un «vicus». Una «vicinil·la» és un barri petit que ha derivat en «vil·la» en català. En grec «vicus» és «oikos» tardanament com a «casa» (Xenofont) però originalment interpretat com a «comunitat». Constitueix l'ètnia de segon grau. També els barris, defensats per l'urbanisme humanista, són agredits sistemàticament en el si de les grans ciutats per raons especulatives. Pensi's en la planificació de barris del projecte d'eixample de Barcelona d'Ildefons Cerdà i dels magres o inexistents resultats de la realització posterior.

4.5.3. Comunitat de producció o municipi o tribu sedentària agrícola, nòmada ramadera o tòtem, especialitzat de cacera o recol·lecció: federació lliure, estable i consolidada històricament de comunitats de veïnatge unides en la tasca productiva. Hi cap que alguna comunitat de veïnatge vulgui restar no federada. «Municipi», de «munus» «capere» en llatí era la zona de recaptació d'impostos a les empreses productives primitives que fa uns 100.000 anys a. C. comencen, amb els tòtems, llur camí d'especialització.

Lluís Racionero ens explicava com els municipis tradicionals solen estar distanciats d'uns 4 Kms. de promig, salvats accidents geogràfics perquè un pagès no vol anar gaire més lluny de 2 Kms. per anar a treballar el tros, i tornar a casa al vespre. El municipi tradicional és, doncs, una agrupació urbana amb un hinterland d'uns 2 Kms. de radi que constitueix una ètnia de tercer grau. Les tribus nòmades o seminòmades han de menester una espai més ample per a la cacera o la ramaderia. Avui la indústria pot concentrar l'espai municipal urbà i prescindir del rerepaís agrícola. Unes indústries criden les altres. Les grans necessiten munió d'indústries auxiliars. I les indústries punta requereixen massa atencions per aïllar-les. El resultat són monstres de concentració sense «ànima». No són comunitats sinó aglomeracions opressives.

4.5.4. Comunitat de mercat o comarca o marquesat o baronia o fratria: federació lliure, estable i consolidada històricament, de comunitats de producció unides en l'interès mercantil o comercial. Hi cap que alguna comunitat de producció vulgui restar no federada.

Apareixen en la història no abans de 60.000 a. C. com a reunió accidental o periòdica de tòtems, especialitzats, de cacera i recol·lecció d'una mateixa horda. Encara es reuneixen així les tribus nòmades del desert i bescanvien regals, «mercès» «mercaderies» (excedentàries) sense amidar ni pesar. En la societat ja sedentaritzada l'amplitud del territori, a part accidents geodròmics pertorbadors, venia determinada pel temps d'anar de la perifèria al mercat de la capital comarcal per vendre i comprar i tornar en el dia de mercat de cada setmana. Representava uns 20 Kms. de radi. Avui l'àrea comarcal esdevé àrea de producció i és recorreguda per raons de treball diàriament. En determinats llocs del planeta la concentració industrial ha esdevingut tan gran que les àrees urbanes dels diferents municipis es toquen formant una conurbació anomenada «àrea metropolitana». Lluís Racionero ens esmentava els estudis que exigeixen una concentració de 300.000 habitants per reunir tota l'oferta comercial imprescindible per satisfer les sofisticades «necessitats» de l'home modern mitjà. La comarca constitueix una ètnia de quart grau, molt interessant i sòlida des del punt de vista de la qualitat i humanització de la vida. Tots es coneixen en la comarca a través de les xerrades i contactes de mercat. Fóra, potser, l'àrea

electoral ideal per conèixer personalment el candidat. És clar que, a nivell de grans ciutats o de metròpolis l'àrea ha de baixar al municipi o àdhuc al barri.

4.5.5. Comunitat jurídica i administrativa: regió, país, comunitat foral, comtat o ducat: federació lliure, estable i consolidada històricament de comunitats de mercat unides per un marc de lleis o furs. És una àrea homogènia principalment pel dret. Hi cap que alguna comunitat de mercat vulgui restar no federada o vulgui federar-se amb altres federacions, com és el cas de la comarca occitana d'Aran. «Regió», «rex» (rei), «recht» (en alemany: «dret»), «recte», «dret» («di-recte») són paraules de la mateixa arrel referents a un marc legal que permeti jutjar i exercir el comandament amb equitat i justícia. Aquest nivell ètnic apareix per primera vegada en la història no abans de 35.000 a. C. (paleolític superior) i constitueix les grans nacions federatives matriarcals. El dret és consuetudinari (costumer) no escrit. Quan s'inicien els municipis sedentaris urbanitzats, sorgeixen federacions més o menys estables de ciutats amb consells legislatius en cas de pau, que nomenen reis en cas de guerra. La república parlamentària pot precedir o acompanyar l'existència del «rex» monàrquic constitucional que, de vegades, esdevé absolut dictador acaparador de totes les branques del comandament. En l'Edat Mitjana els primers parlaments són a Islàndia, Catalunya i Anglaterra, països o regions paradigmàtics. Un radi normal per a què puguin traslladar-se les Corts anualment pot ser d'uns 100/200 Kms. Sovint històricament aquesta ètnia de cinquè grau és tinguda com a nació en el sentit sociolingüístic del mot. En realitat, com veurem, amb l'expansió de les comunicacions, avui dia s'hi adapta més el nivell següent. Antigament constituïa una federació laxa i ocasional. Se sentia i es vivia quan es convocaven les Corts (el «General» de Catalunya) que no eren periòdiques. També la funció de «rei» ha evolucionat i s'ha estès al nivell següent tot i que d'arrel fou més pròpia del nivell del dret. Avui, tant la funció legislativa, com l'executiva i la judicial s'han espessit tant que el país o regió exigeix una autonomia (legislatiu), un autogovern (executiu) una autojustícia (judicial) molt alts. En la història de les espanyes, el rei castellà, potser per efecte d'una geografia molt plana i uniforme no donà llibertat legislativa a les regions que conqueria. Per això, fins ara la regió era «fictícia» en els «països» castellans. Aquí no parlarem de les subdivisions administratives (departaments, districtes judicials, àrees electorals, divisions eclesiàstiques, etc.) que solen canviar sovint per motius pragmàtics tot i que influeixen en la gestació del sentit comunitari. La regió sol generar un «corpus» de dret i institucions per a l'exercici del comandament quan no hi ha centralismes en el nivell següent.

4.5.6. Comunitat de cultura popular: nació, nacionalitat, poble, pàtria, àrea lingüística o idiomàtica, artística, cultural: federació lliure, estable i

consolidada històricament, de comunitats de dret o regions o països. Hi cap que alguna comunitat de dret vulgui estar no federada (Andorra) o federada a altres. Es tracta d'una ètnia de sisè grau i és la que expressa millor el sentit de personalitat pròpia col·lectiva que donem al concepte de consciència nacional. Per això el concepte sociolingüístic de la paraula «nació» escau sobretot a aquest nivell. La llengua és el factor aglutinant per excel·lència. En els nivells inferiors existeixen dialectes i subdialectes. Tot i que sovint la llengua es forma en aquest nivell de la fusió de llengües incipients més restringides, nascudes en els nivells inferiors, que segueixen conservant importants trets distintius propis (cas, segons Badia i Margarit, del català occidental i del català oriental). La paraula «idioma» il·lustra el poder diferenciador de la llengua. En grec, «idios» vol dir personal, característic, diferencial, identificador, individualitzador. Tanmateix l'expressió verbal és una ínfima part de l'expressió total d'una personalitat nacional. També defineixen la nació, l'art i el folklore (himnes, banderes, monuments, jocs, festes, etc.). Aquests signes d'identitat solen estar carregats de forts continguts emocionals per haver-se après en la infància i per estar associats sovint a situacions-límit de perill de la nació. Així la paraula «Pàtria», invocada tant per a morir en guerra («tot per la Pàtria») com per a morir de nostàlgia en l'exili («Pàtria del meu cor!»). Una comunitat motivada per l'homogeneïtzació de la comunicació o expressió (programa lingüístic comú i viu) necessàriament serà una comunitat forta, perquè crea un espai intern bastant hòlic. En l'origen, dret i cultura estaven atomitzats en les comunitats de mesura comarcal. Pensi's, com ens deia Ll. Racionero, en els pobles grecs clàssics o en els italians i alemanys del Renaixement. Però en l'antigor subjeia la comunitat de llengua i cultura de la totalitat grega semiconscient que emergí en l'establiment dels jocs olímpics panhel·lènics. Igualment, al segle passat la llengua italiana i alemanya (aquesta reforçada per una campanya cultural: «kultur kampf») generen les respectives ètnies conscients o formals per damunt de les ètnies inconscients o materials que existien de molt abans. Es veu, doncs, que la cultura basada en la llengua, que no és causa exclusiva d'una ètnia, és tanmateix una de les causes més fortes i respectables. Causa i efecte, caldria dir, perquè la comunitat crea llengua i la llengua, comunitat. Aquest criteri dominant se seguí en la difícil delimitació de les ètnies en el camp socialista de la Unió Soviètica, de Iugoslàvia, de la Xina comunista, etc. En canvi són límits interns ficticis els dels estats federatius nord i sud-americans. A part del tema dels indígenes, és il·lustratiu que Simon Bolívar veiés tota la Hispanoamèrica com a única nació. Les diferents capitals administratives creades per espanyols (Mèxic, l'Havana, Panamà, Lima, Buenos Aires, Santiago... etc.) constituïrien els centres de dret i l'administració propis d'una regió o país o virregnat tal i com l'hem definit en l'apartat anterior. Igual es podria dir d'Angloamèrica inclòs el Canadà, excepte el Quebec. També podem dir, en general, que l'ètnia cultural és

«l'àmbit de tots els àmbits» (Miquel Martí i Pol). Les diferents lluites especials dels moviments alternatius s'haurien de vertebrar per nacions. D'una banda la nació els donaria arrels i per tant força, i d'altra el treball, colze a colze, amb les altres alternatives dins d'una mateixa unitat, els donaria corresponsabilitat per incidir no utòpicament en la complexa realitat social.

4.5.7. Comunitats superiors.

Sempre per la via de federacions lliures, estables i consolidades històricament i amb el dret a la secessió, podem parlar de molts altres nivells superiors d'ètnia. En aquesta descripció hem volgut prescindir intencionadament de les accions de força de pocs sobre molts que han matat individus i nacions o que els han deformat, tot exaltant-los o tot humiliant-los. Però malgrat aquesta força antidemocràtica de l'home de la que parlarem després, la feina espontània o democràtica nacionalitzadora segueix inexorable el seu camí. Damunt d'imperialismes com l'espanyol o el francès o el llatí, han nascut «costums» nous nacionalitzadors. Serà difícil desfer «Espanya» posat que molts la viuen com a nació de bona fe, ignorants del fet de força agressor que l'ha anat fundant. Un altre nivell ètnic més interessant és el nivell Europa que mai no ha reeixit encara com a ètnia formal però que arrossega una enorme càrrega de valors ètnics materials. No coincideix amb la nostàlgica, tot i que realment subjacent, ètnia mediterrània que visqué formalment recolzada en la força de l'Imperi Romà i que sense èxit s'ha intentat reconstruir manta vegada (els bizantins, Carlemany...).

També Europa ha estat intentada per força (Napoleó, Hitler...) o per diplomàcia (Talleyrand, Meternick...) i ara per la via econòmica (Mercat Comú) i política. Constituiria una comunitat de saviesa i de tècnica. Dóna pas espontàniament al bressol de l'anomenada cultura occidental. No és el nostre tema. Deixem-lo, doncs.

4.6. Models de transmissió del patrimoni nacional-ètnic.

4.6.1. L'herència genètica, com hem dit, és menyspreable. Científicament tots els homes són genèticament iguals en les coses bàsiques i les variables estan massa barrejades per constituir subespècies o races científicament defensables. Tanmateix els problemes dits «racials» hi són perquè es vol discriminar homes per distintius *herencials* molt aparatosos com el color de la pell i les conductes i costums associats a aquests o a altres trets superficials. En els països «multiracials» o es dóna tracte igual a tothom o s'assignen territoris equitatius de recursos i es dóna la independència als

diferents grups. L'herència genètica és molt constant, per tant la unitat de l'espècie humana està assegurada.

4.6.2. Els reflexos condicionats o la conducta apresada inconscientment. Sol ser la via de transmissió ètnica més important i eficaç. Escapa a la voluntat del qui la rep i molt sovint a la voluntat de qui la dona. En especial les mares la transmeten als fills des de la gestació. Consisteix sobretot en una quantitat d'imponderables hàbits i actituds. La llengua materna és essencial. L'aprenentatge inconscient es fa al llarg de tota la vida i escapa als controls polítics. La televisió escoltada en els primers anys de vida pot torçar l'aprenentatge ètnic o el pot reforçar. Costa molt canviar les conductes apresades en la primera infància.

4.6.3. L'educació conscient donada pels pares, mestres, societat en general, o pels programes polítics, econòmics i militars nacionalitzadors o desnacionalitzadors. Se'ls sol donar molta importància perquè estan a la nostra mà, però en solen tenir menys que els de l'apartat anterior.

4.7. L'ànima ètnica o la consciència nacional.

En un sentit ampli ja hem parlat llarg de consciència nacional. Però no en sentit estricte, distingida dels diferents cossos ètnics descrits. Cal comprendre que igual com el cos individual té i necessita una consciència vivent, altrament és cadàver, així el cos ètnic necessita una consciència ètnica vivent, altrament és cadàver. S'accepta la son, però no la mort perquè inexorablement succeeix la corrupció del cos. Ens costa entendre i acceptar una ànima ètnica escampada i actuant en tot el cos ètnic. En el millor dels casos, acceptem que alguna persona individual sacrificada i heroica (que sacrifica el seu individualisme) sigui tinguda com l'encarnació de l'ànima col·lectiva. Un Francesc Macià, per exemple. Els herois, potser sense voler-ho, sovint ens estalvien la responsabilitat col·lectiva o corresponsabilitat, i permeten, que visquem individualísticament a costa d'ells. Una consciència col·lectiva no és sana mentre no construeixi un espai hòlic, on cada part, al marge de complir la seva funció de part directament, visqui indirectament les funcions de la totalitat. Això és impossible en col·lectivitats no estructurades vitalment o no orgàniques o no vertebrades. ¿Com 5 milions d'individus humans poden viure cada un els problemes dels altres 4.999.999 connacionals? En canvi si les ètnies de graus inferiors hi són constituïdes és fàcil, a cada nivell, que el nivell compost de poques unitats immediates inferiors, es visqui corresponsablement. En cada nivell l'ànima ètnica pot ser inconscient, semiconscient (sentiments nacionals), conscient (idea i voluntat nacionals) i superconscient (estats superiors de consciència nacional: com el que Gandhi infongué en l'Índia del seu temps). Hi ha a Occident molt d'escepticisme davant d'aquestes realitats. Intervé la por a

terribles experiències viscudes davant els fanatismes nacionalistes de les nacions fortes econòmicament, aliades dels poderosos últims responsables d'expansions imperialistes.

4.8. Imperis i imperialismes.

4.8.1. Els imperis.

Abans de 11.000 a.C. (inici del mesolític) no hi ha indicis de violència entre els homes al món. L'evolució ètnica es fa segons els models descrits a 4.5.

Cap al 8.500 a.C. dos mil·lenis i mig de vivències en el Proper Orient, destructores d'ètnies (genocidis) i de llurs patrimonis (anatemes) obren pactes defensius entre ètnies fins aleshores enemigues (feudalisme primer). De 8.500 a.C. a 2.500 a.C. hi trobem aproximadament sis mil anys d'un cert equilibri de forces defensiu o imperial. Malgrat l'ús sociolingüístic actual pejoratiu de la paraula «imperi», cal retornar a l'ús positiu i deixar per al sentit pejoratiu la paraula «imperialisme»: imperi que oprimeix a altres. L'imperi ha servit als seus confederats per a defensar-se d'atacs. La unió i l'augment d'escala fa la força i fa desdir l'enemic de la seva violència. El imperis defensius són pacificadors. Això hauria d'ésser, com a mínim, Europa: una gran força defensiva, que si tenia èxit esdevindria, a la llarga, una nació de nacions formal. Els imperis primitius eren sempre pluriètnics. Cada ètnia vivia per la seva banda i al seu estil i, en cas d'atac, s'unien totes en l'imperi. Després vingué l'ajuda mútua econòmica, cultural i la integració social. La polis era el centre de l'Imperi i l'acro-polis la fortalesa emmurallada. L'àgora o el fòrum el lloc del mercat de bens materials i sobretot de les idees. El organismes centrals de la federació (al nivell que sigui) formen l'Estat. I el jutge, a part, jutja la ciutadania, però també jutja l'Estat, és a dir, els legisladors i els executius. En qualsevol nivell ètnic quan es produeix una federació nova en vista a establir un nivell superior s'està en fase d'Estat, d'Imperi i, a partir de l'urbanisme de Polis, d'Urbs, de Civitas («la Cité»), de civilització. Un home o una nació o ètnia són civilitzats quan saben pactar amb altres, fins i tot si són antics enemics. Europa, abans d'esdevenir ètnia, cal que passi per l'etapa d'Imperi voluntarista i civilitzat.

4.8.2. Els imperialismes, que duren fins a avui, s'inicien a Mesopotàmia cap al 2.500 a.C., amb el resultat de la fundació de Babilònia, i duren fins avui. Uns quatre mil cinc-cents anys d'antieconomia, d'antipolítica, d'antinacions i d'antiindividus. Hi ha qui fa la història de les nacions des de l'òptica de què hi ha imperialismes i equipara el tractament de les tribus primitives amb la nació-estat inventada i imposada des del segle XVI. Al meu criteri

això és confusionari tot i ésser ben vigent en l'ensenyament universitari. Crec que cal distingir, en cada moment, la força nacionalitzadora espontània i federativa voluntària, d'una banda, la qual, a la llarga, fa les ètnies, i d'una altra, la força economico-política (antieconòmica i antipolítica) d'uns pocs individus o grups poderosos i imperialistes que inflen o aixafen les nacions al seu gust i inventen nacions fictícies i les desinventen segons els convé. És clar que la força espontània i la capacitat federativa lliure poden, d'un monstre fabricat per l'imperialisme, fer a la llarga una àrea comunitària acceptada pel poble. Però quedi clar que cal aquest esforç nacionalitzador persistent per a què això es faci realitat. Així la llatinització forçada esdevingué cultura acceptada. La conquesta de València, Mallorca o de les Àmèriques pot acabar produint ètnies noves. O el capital mercantil d'Atenes, Bizanci, Venècia, Gènova o Barcelona poden alimentar o engreixar nacions petites o incipients fins constituir-les en nacions fortes i cultes. Conveniències de poderosos construïren les pseudonacions i reals imperis imperialistes de l'Edat Moderna. Només la colonització del món incivilitzat els donà una raó d'ésser, ben inhumana per cert. Però l'«Estat-Nació» no és res més que un Imperialisme. No és el resultat de voluntats lliures. No entra, doncs, directament en el nostre estudi. I les seves subdivisions tampoc són ètniques, són «províncies» que vol dir «profundament vençudes». Les ciències sociològiques modernes poden ajudar les ètnies tot elevant a conscients els condicionaments objectius d'aquestes comunitats. Però, com totes les ciències, només poden transformar la realitat si descobreixen i obeeixen les lleis extrems de la realitat.

4.8.3. Invasions i evasions.

¿Obertura al món o tancament sobre les pròpies fronteres? L'ètnia, ho hem vist, és una organització vivent diferenciada de l'entorn. Les diferències: parentiu, veïnatge, producció, mercat, dret, cultura, saviesa i paral·lelament els corresponents sentiments, voluntat i esperit peculiars formen la identitat i la llibertat diferencials. Però si les diferències no es protegeixen, es dilueixen i desapareixen. Tanmateix una protecció, que aïlla, mata perquè impedeix la comunicació essencial amb l'entorn que caracteritza els éssers vivents: equilibris dinàmics en perpetu intercanvi amb el medi-ambient. Hi ha una dependència d'intercanvis materials i espirituals i una independència de certes estructures, de cert esperit i de certes funcions que se'n deriven. Calen doncs fronteres, però especials. Com fan els animals i els vegetals, cal proveir-se d'una membrana semipermeable complexa, tancada contra allò d'exterior que atempta la identitat i llibertat essencials i oberta a allò d'exterior que ha de menester per viure i funcionar. Els canvis accidentals (adaptació) o substancials (mutació) sempre seran fets des de la pròpia llei interna, altrament ve la mort. Les ètnies necessiten aquesta mena de

fronteres, com el cos humà necessita i té una pell perfectament estanca per a segons què i oberta per a segons què. Hi ha ètnies que creixen fins envair les altres. Hi ha ètnies que s'afebleixen fins a ésser envaïdes per altres. Avui hi ha abundants migracions interètniques:

- a) migracions polítiques, bèl·liques, religioses, ètniques, laborals
- b) aquestes darreres precedides de migracions de capital
- c) i seguides de migracions de recursos materials (aigua, energia, matèries primeres, productes manufacturats...)

Cal definir un sistema econòmic que permeti el transvassament d'excedents per compensar carències sense que el muntant global de les transferències entre fronteres desequilibri la balança total de transaccions (homeostasi interior). És possible tècnicament la forma d'aconseguir-ho. També cal que cada nació tingui a punt uns condicionaments per als immigrants:

- a) A l'estranger transeünt o resident se li deu protecció constitucional, legal i executiva especial segons els recursos nacionals disponibles però restaran privats dels drets normals de ciutadania.
- b) A l'immigrant que opta per nacionalitzar-se (co-gnatus) se li deu la concessió de ciutadania normal amb els drets i obligacions constitucionals, legals i reglamentaris generals.
- c) A nivell constitucional i legal cal rigor i claredat amb els inevitables períodes transitoris que calguin; a nivell executiu cal tacte i adaptabilitat a les situacions de fet, alienes a la voluntat ètnica.

5. CONSCIÈNCIA CÒSMICA.

5.1. Comunitat humana universal, la nació humana, la humanitat: hauria d'ésser la federació de les ètnies inferiors, lliure, estable i consolidada històricament sense obligació de pertànyer-hi necessàriament (dret a la secessió). Fóra l'ètnia de nivell superior. Semiconscientment tots els homes ho hem estat desitjant des que som homes. Des de les filosofies no violentes orientals, tot passant per la gran germanor predicada pels cristians i per la fraternitat universal dels revolucionaris francesos, tots hem desitjat la «joia que és dels déus guspira... i hem vist com «tots els pobles s'agermanen on ses ales van tocant» (Schiller-Beethoven). Però això és un desig. Encara no existeix ni tan sols una federació d'ètnies reals. Existeix l'O.N.U., organització dels estats (no nacions) per parlar i fer alguna coseta i prou. Substituir els estats fruit de la violència per les nacions fruit de la nacionalització espontània i de la lliure democràcia conscient és encara una feina ingent a fer. Un cop establerta una federació d'aquest tipus encara faltaran temps, consolidació històrica, creació de símbols i costums comuns lliurement acceptats, en resum, la llarga tasca nacionalitzadora si el pacte

internacional (no inter-estatal) «foedus», ha estat fet de bona fe, «fides». Aleshores, els sortosos testimonis presenciaran l'emergència de la Nació humana, espai hòlic on totes les nacions a més de viure la pròpia identitat directament, viuran indirectament la identitat de totes les altres nacions federades. Aleshores es manifestarà l'ànima comuna de tota la humanitat que ja ha bategat en moltes grans ànimes de la història humana. És bo de fer veure que aquestes grans ànimes universalistes no han volgut mai negar la seva petita nació sigui, per exemple, Jesús de Natzaret per a Israel, sigui Gandhi per a l'Índia o Tolstoi per a Rússia. Els universalistes «ciutadans del món» apàtrides són fulles seques arrossegades pel vent. Ens cal un internacionalisme entre les nacions a tots els nivells, no un interestatalisme entre poderosos o un interindividualisme massificat.

5.2. El sistema macroeconòmic general.

Des de fa uns tretze mil anys, quan s'introduí la violència en el món, la causa principal i gairebé exclusiva de totes les lluites i del trencament de la societat humana en classes antagòniques, opressora i oprimida, prenguin la forma que prenguin, és d'origen econòmic: la desigual repartició de la riquesa, les carències d'energia o de primeres matèries, etc. Actualment el món està partit en dos sistemes econòmics antagònics: el liberalisme i el socialisme, tots dos carregats d'armament fins a poder destruir tota la terra moltes vegades, mentre grans comunitats humanes es moren de fam i misèria material i espiritual. El millor servei que es pugui fer a la humanitat fóra descobrir un sistema de tercera via entre un liberalisme i un socialisme que traginen, cadascun, valors indubtables i defectes també indubtables. Això s'està cercant durant tot el segle XX. Cal salvar la iniciativa privada, l'empresa privada i el mercat privat, però cal salvar també el petit de l'acció devoradora del gros, cal salvar la dignitat de la persona, home i dona, de les nacions, el dret a la vida, a la salut, a la cultura, a la llibertat de tots. Un sistema no igualitari però que faci desaparèixer el poder és a dir l'opressió de l'home per l'home. Cal un mercat clar i una societat humanística transparent. Avui això és possible tècnicament mitjançant una comptabilitat centralitzada i una economia descentralitzada amb l'ajuda de la informàtica i la telemàtica: sistema nerviós de la nova persona anomenada Humanitat conjunta, que ha de néixer. La telemàtica (comunicacions electròniques o optòniques a distància) permetrà convertir la humanitat sencera en un espai hòlic el dia en què el televisor familiar, professional o comunitari sigui d'anada i tornada amb cervell propi, filmadora i captora de so pròpies i teclat per comunicar d'anada i tornada amb qui es vulgui. Això serà possible amb els nous cables de fibra de vidre i els satèl·lits de comunicació. Però ja comença amb el telèfon acoblable a l'ordinador. Pensem, a més, dins d'aquestes consideracions nacionals, que un sistema econòmic transcendent de la lluita de classes facilitaria al màxim les

lluites de reivindicació nacional i totes les altres lluites alternatives, perquè actualment el principal motiu de divisió, en l'interior de tots aquests moviments alternatius els constitueixen les acusacions mútues de pertànyer a la classe dels opressors: la lluita de classes endarrereix la lluita nacional i les altres lluites alternatives. I totes elles tenen pendent llur solució condicionada a la solució de la lluita de classes.

5.3. L'univers.

Si el títol d'aquest estudi inclou el terme «consciència còsmica» entenc que es refereix a més enllà de la humanitat sencera: la unió de l'home amb la resta de l'univers. Grans poetes, filòsofs, homes d'esperit, astrònoms, físics, biòlegs i cosmòlegs s'han preocupat de la resta no humana de l'univers. El Faust de Goethe expressa l'esperança de descobrir «què sosté el món en el seu punt més recòndit». L'animisme primitiu existí perquè l'home primitiu era més una part del cosmos, no gaire diferenciada d'ell, que un fill pròdig del cosmos que ha marxat lluny de la casa paterna i ha intentat independitzar-se del tot com és la humanitat moderna materialista, individualista i humanista. La nostra consciència individual, nacional o humanista ens pot separar mortalment de la resta de l'univers. L'home primitiu i l'infant actual no són així. L'home adult dels darrers segles a Occident ha pensat arribar a poder-ho tot. Avui, sortosament, molt jovent i la gent adulta més lúcida sap que això no és possible. La realitat s'ha encarregat de dissuadir-nos amb la pol·lució, la contaminació, la pèrdua del patrimoni energètic, mineralògic, botànic i zoològic, el desastre ecològic amb horitzons d'apocalipsi nuclear. Cal tornar a la casa paterna, això sí, carregats amb l'experiència del llarg exili volgut. Hi ha en el taller dels científics un vast projecte d'Ecologia general: el tractat de la gran casa de tots els éssers existents, que conjumini les necessitats econòmiques dels grups particulars amb les inevitables lleis generals. Hi ha en el celler amagat dels místics, una crida silenciosa i potentíssima que sempre ens invita a individus, a nacions, a la humanitat, als animals, a les plantes, als planetes, a estrelles i galàxies a participar en l'Oceà fonamental, en el punt més recòndit que sosté el món, punt omnipresent, omnisapient, omnipotent, consciència universal, matriu de totes les altres consciències.

Lluís M. Xirinacs i Damians
Cuixà, 18-8-85.